

PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI KOWAŁA

na lata 2014 – 2021

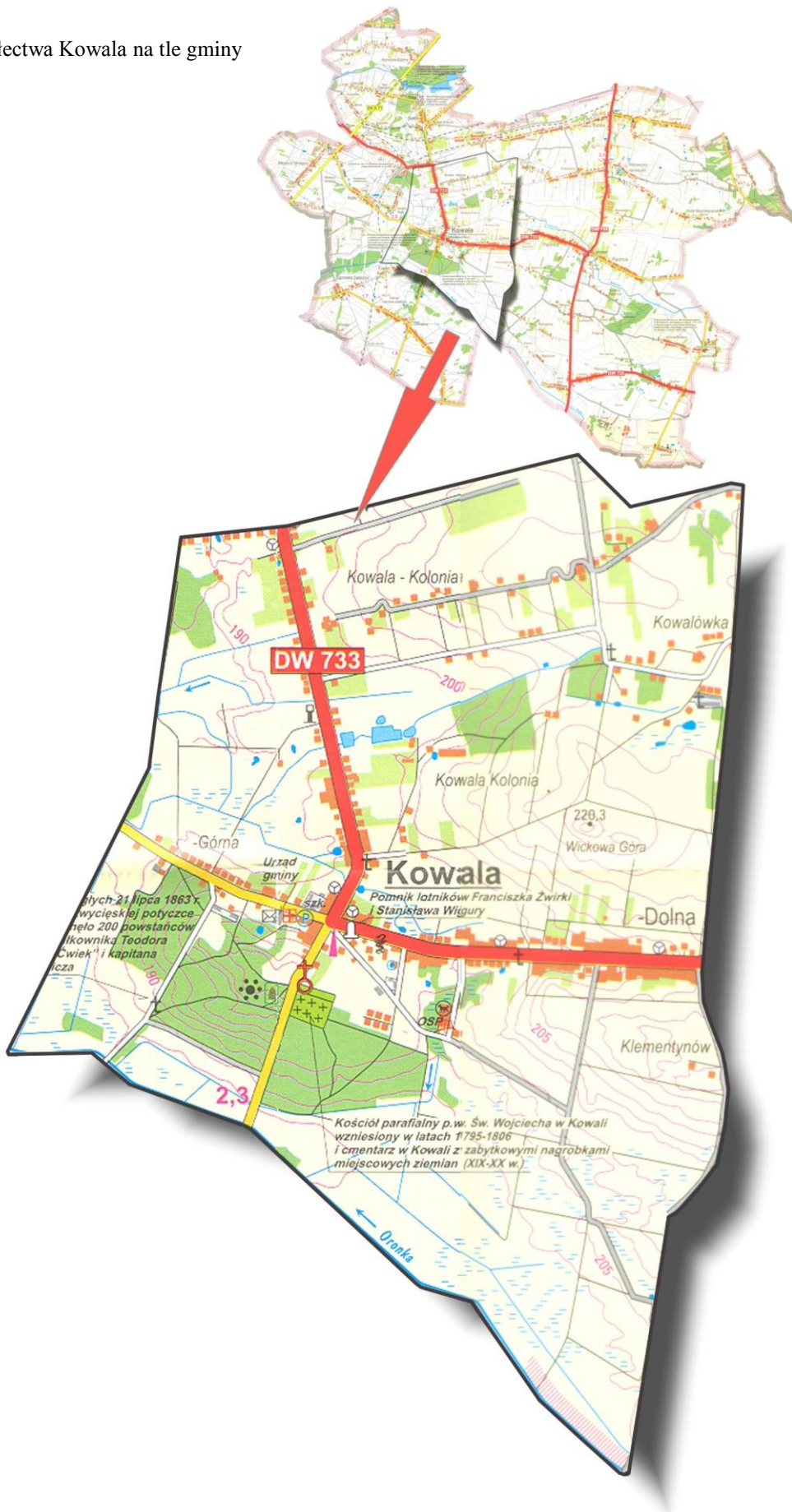
**GMINA KOWAŁA
POWIAT RADOMSKI
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE**

Spis treści

WSTĘP	4
1. HISTORIA WSI KOWALA	5
2. DIAGNOZA AKTUALNEJ SYTUACJI WSI KOWALA	6
3. ANALIZA ZASOBÓW SOŁECTWA KOWALA	10
3.1. Środowisko przyrodnicze	10
3.2 Środowisko kulturowe	11
3.3 Dziedzictwo religijne i historyczne	12
3.4 Obiekty i tereny	13
3.5 Gospodarka i rolnictwo	13
3.6 Sąsiedzi i przyjezdni	14
3.7 Instytucje	15
3.8 Ludzie i organizacje społeczne	15
4. ANALIZA SWOT	16
4.1 Silne strony – atuty rozwoju sołectwa Kowala	16
4.2 Słabe strony – czynniki ograniczające rozwój sołectwa	16
4.3 Szanse i okazje - możliwości rozwoju wynikające z otoczenia	17
4.4 Zagrożenia – czynniki niesprzyjające wynikające z otoczenia	17
5. WIZJA ROZWOJU SOŁECTWA	18
5.1 Arkusz planowania	18
5.2 Harmonogram wdrażania planu	21
5.3 Koszt realizacji zadań	22

Położenie sołectwa Kowala na tle gminy

WSTĘP

Rozwój i odnowa obszarów wiejskich to jedno z kluczowych wyzwań, jakie stoją przed Polską w okresie integracji z Unią Europejską. Zasadniczym jej celem jest wzmocnienie działań służących zmniejszaniu istniejących dysproporcji i różnic w poziomie rozwoju obszarów wiejskich w stosunku do terenów miejskich.

Plan Odnowy Miejscowości Kowala jest dokumentem strategicznym, stworzonym przy znacznym udziale mieszkańców. Określa najważniejsze działania, które sami zainteresowani uznali za istotne dla swojej miejscowości, działania, które pomogą im rozwiązać problemy, pokonać bariery i osiągnąć stawiane sobie przez nich cele. Proponowane przedsięwzięcia mieszkańcy uznali za możliwe do zrealizowania, przy założeniu także ich własnej aktywności oraz przy zaangażowaniu władz samorządowych Gminy Kowala. Plan powstał w wyniku dyskusji na zebraniach wiejskich, po konsultacji Rady Sołectkiej z mieszkańcami. Opracowanie Planu pozwoliło także na uświadomienie sobie przez mieszkańców ich roli w tworzeniu pomysłów na własny rozwój i poprawę warunków życia.

Plan ma być między innymi załącznikiem do projektów zgłaszanych w celu uzyskania pomocy finansowej w ramach krajowych programów pomocowych oraz środków Unii Europejskiej. Plan odnowy miejscowości Kowala dotyczy kilku najbliższych lat. W okresie tym podejmowane będą określone - z uwagi na zaplanowane cele i priorytety rozwojowe - działania inwestycyjne, a także inne o charakterze szkoleniowym czy rekreacyjno-wypoczynkowym (np. imprezy). Podjęcie się realizacji danego zadania poprzedzone zostanie przygotowaniem niezbędnych opisów i uzasadnień realizacji zadania, opracowaniem zakresu rzeczowego, określeniem kosztów i terminów realizacji. Tak przygotowane i określone zadania będą przyjmowane przez zebrania wiejskie i będą stanowić kolejne załączniki do planu.

Opracowany Plan Odnowy Miejscowości Kowala wraz z opisem danego zadania, stanowić będzie nierozzerwalny załącznik składanego o dofinansowanie wniosku do różnych instytucji finansujących.

Krótką charakterystyka sołectwa Kowala

Sołectwo Kowala położone jest w środkowej części gminy Kowala, która administracyjnie należy do powiatu radomskiego w województwie mazowieckim. W skład sołectwa wchodzi ponadto miejscowości Kowalówka i Kowala – Kolonia. Teren sołectwa zajmuje obszar 902,49 ha, a na jego terenie zamieszkuje 1179 osoby, co stanowi około 10 % ogółu mieszkańców gminy. Kowala i jej okolice mają ciekawą historię, bogatą kulturę i tradycję. W źródłach historycznych niektóre miejscowości z okolic Kowali pojawiają się już na przełomie XIII i XIV w. Do najważniejszych zabytków zalicza się barokowy kościół św. Wojciecha w Kowali.

W Kowali mają swoje siedziby: urząd gminy, urząd pocztowy, banki, gminny ośrodek pomocy społecznej, świetlica środowiskowa z elementami socjoterapii "Szansa", samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej, szkoła podstawowa, hala sportowa, publiczne przedszkole, publiczna biblioteka, kościół i cmentarz parafialny, apteka, stadion piłkarski, jednostka ochotniczej straży pożarnej, gabinet weterynaryjny i stacja paliw.

Historia wsi Kowala

Według legend wieś Kowala istniała już w XI w. Znajdował się tu podobno kościół, poświęcony przez św. Stanisława. Jednak te przekazy nie znajdują potwierdzenia w źródłach. Pierwszą pewną wzmianką o Kowali jest zapis z kościelnych spisów podatkowych z lat 1325 – 1327. Tam po raz pierwszy pojawia się nazwa wsi *Chowale*. W tym czasie istniał już w Kowali drewniany kościół pod wezwaniem św. Wojciecha. W kronikach Długosza (1470 – 1480) pojawia się już nazwa *Cowalya Sthepoczina*. W tym samym czasie w parafii Wolanów była już osada o nazwie Kowala Dusocina, pochodząca od nazwiska rycerza Pakosza Duszota. Ów rycerz był właścicielem obydwu Kowali. Dla odróżnienia obydwu miejscowości już w XV w. nazwano Kowalę – Słepociną. Nazwa wsi wywodzi się od nazwy osobowej „Słepota”, pochodzącej od słowa stąpać. W końcu XV w. Kowala stała się własnością Pawła herbu Bogoria. Po nim osada przeszła w ręce rodu Łodziów. W 1569 r. Kowala liczyła 3 łany. Wieś zamieszkiwało zapewne 6 kmieci, na pewno zaś mieszkali zagrodnicy w liczbie 6 oraz jeden komornik. W tym czasie Kowala była własnością Anny Łodziny wdowy po Mikołaju. W 2. poł. XVII w. wieś należała do Piaseckich, a po nich do Kamienieckich. Kowala nie stała się w tym czasie „gniazdem” rodowym żadnego z rodów, często zmieniając właścicieli. W początkach XVI w. w Kowali powstała szkoła parafialna. W XVII w. przy parafii w Kowali urządzono szpital, który przetrwał do poł. XVIII w. W 1606 r. na polach pomiędzy Kowalą a Guzowem rozegrała się bitwa między wojskami rokoszowymi Mikołaja Zebrzydowskiego wojewody krakowskiego, a armią koronną pod wodzą króla Zygmunta III, w której wojsko królewskie rozbiło rokoszan. W 1. poł. XVIII w. po Kamienieckich dziedzicami Kowali zostali Gozdzcy herbu Doliwa. Kolejnym dziedzicem wsi został Andrzej Mokronowski (1713 – 1784), marszałek sejmu konfederackiego 1776 r., wojewoda mazowiecki 1781 r. W 1784 r. Kowalę kupił Jan Rogowski herbu Jastrzębiec szambelan królewski, porucznik wojsk polskich. Rogowski przystąpił do budowy nowej świątyni w Kowali, która już w 1790 r. została konsekrowana. Niestety w 1794 r. nowo powstały kościół spłonął od uderzenia pioruna. Niezrażony zniszczeniem kościoła Jan Rogowski rozpoczął budowę, już w innym miejscu nowego kościoła tym razem murowanego. Według źródeł kościelnych Jan Rogowski zmarł w 1801 r., jednak spisy szlachty galicyjskiej wymieniają Jana Rogowskiego jako szlachcica w 1804 r. Pewne jest, że Rogowski nie ukończył budowy kościoła zrobił w 1806 r. to jego zięć Jan Nepomucen Jasiński – mąż Eleonory z Rogowskich. Dnia 19 X 1806 r. nowa świątynia została konsekrowana przez biskupa Jana Kantego Lenczewskiego. W 1807 r. zmarła żona Jana Rogowskiego. W kościele znajdują się płyty z epitafiami Jana Rogowskiego i jego żony. Kowala w I. poł. XIX w. należała do Jana Nepomucena Jasińskiego, zmarłego w 1858 r. Po śmierci Jana Jasińskiego dziedziczką wsi została jego córka Klementyna Deskur wraz z mężem Józefem Deskurem. Tuż po powstaniu Kowala na mocy ukazu carskiego z 1864 r. została siedzibą gminy. W 1883 r. w Kowali stało 35 domów z 318 mieszkańcami. Obszar wsi wynosił 900 mórg ziemi dworskiej i 364 morgi ziemi chłopskiej. W gminie w tym czasie były dwie szkoły elementarne. Sąd pokoju dla gminy znajdował się w Wolanowie. Córka Deskurów Maria wyszła za mąż za Bukowieckiego. Od Bukowieckich w 1903 r. Kowalę kupił wdowiec Władysław Kuźnicki (1854 – 1909). Jego żona Maria z Sulgostowskich zmarła w 1893 r. zostawiając dwuletnią córkę Marie Sylwię. W 1919 r. Maria Sylwia Kuźnicka objęła zarząd majątku. Rok później wyszła za mąż za Aleksandra Colonne-Walewskiego.

Według spisu powszechnego z 1921 r. w Kowali w 66 domach mieszkało 212 osób. Druga wojna światowa w rejonie Kowali przebiegła dosyć spokojnie. Nie było tu wysiedleń i pacyfikacji wsi, jakie dotknęły wiele wsi w regionie radomskim. Jednak Niemcy wybierali kontyngenty żywnościowe i niejednokrotnie dali się we znaki miejscowej ludności. W początku lipca 1942 r. majątek został przejęty w zarząd niemiecki, a jego właściciele zostali wysiedleni. W 1945 r. uległ parcelacji. Walewscy opuścili Kowalę i zamieszkali w Radomiu.

2. DIAGNOZA AKTUALNEJ SYTUACJI WSI KOWAŁA

Co ją wyróżnia?

- dogodne położenie, wieś położona w środkowej części gminy, jest miejscem przecinania się drogi wojewódzkiej nr 733 z dwoma drogami powiatowymi nr 3559W i 3557W; w bezpośrednim sąsiedztwie sołectwa przebiega ważna droga krajowa o znaczeniu międzynarodowym (E 77), ponadto od północy i zachodu sołectwo ma styczność z liniami kolejowymi (Radom – Kraków i Radom - Łódź) wyposażonymi w 4 przystanki kolejowe oraz bocznicę towarową,
- wielkość wsi, ponad 1150 mieszkańców,
- działanie na jej obszarze następujących instytucji i ośrodków użyteczności publicznej:
  - Urząd Gminy,
  - Urząd Stanu Cywilnego,
  - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
  - Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej,
  - Publiczna Szkoła Podstawowa im. J. Korczaka,
  - Publiczne Przedszkole,
  - Gminna Biblioteka Publiczna,
  - Ochotnicza Straż Pożarna,
  - Urząd Pocztowy,
  - Świetlica środowiskowa z elementami socjoterapii „Szansa”,
  - Kościół Parafialny p.w. Św. Wojciecha z przełomu XVIII i XIX w.,
  - Filia Banku Spółdzielczego w Radomiu,
  - Filia Banku Spółdzielczego w Skaryszewie,
- walory przyrodnicze i krajobrazowe, czyste środowisko, brak zakładów przemysłowych uciążliwych dla środowiska,
- na terenie wsi znajdują się zabytkowe obiekty architektoniczne takie jak: kościół parafialny wraz z cmentarzem przykościelnym i nagrobkami ziemian z XIX i XX w., pomnik powstańców z 1863 r., pomnik lotników Franciszka Żwirki i Stanisława Wigury,
- niewielka rzeka Oronka, atrakcyjne turystycznie tereny leśne,
- występuje kilka udokumentowanych stanowisk archeologicznych (grodziska, osady, cmentarzyska).

Jakie pełni funkcje?

- wieś i sołectwo Kowala jest centrum administracyjnym gminy,
  - sołectwo zamieszkuje około 10 % ogółu mieszkańców gminy,
  - lokalizacja Szkoły Podstawowej umożliwia spełnianie funkcji kulturalno – oświatowej,
  - w obrębie Kowali znajduje się ponad 100 gospodarstw rolnych,
- pełni funkcje produkcyjne, usługowo – handlowe oraz rolnicze

Jak wygląda centrum Kowali?

Centrum wsi wyznacza obszar zajmowany przez najważniejsze instytucje i miejsca ważne dla mieszkańców. Znajduje się w nim Urząd Gminy, Publiczna Szkoła Podstawowa im. J. Korczaka wraz z pełnowymiarową halą sportową, Kościół Parafialny p.w. Św. Wojciecha z przełomu XVIII i XIX w., Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Publiczne Przedszkole, Gminna Biblioteka Publiczna i inne instytucje użyteczności publicznej. W centrum wsi realizowane są inwestycje mające na celu poprawę życia mieszkańców, a także zmierzające do poprawy estetyki miejscowości. W centrum wsi znajduje się kompleks sportowo – rekreacyjny, składający się m.in. z boisk i muszli koncertowej. Inwestycja przyczynia się do poprawy standardu życia mieszkańców, jest miejscem, które skupia wydarzenia sportowe i kulturalne.

- Mapa centrum miejscowości Kowala:

Na mapie centrum miejscowości Kowala zaznaczone zostały m.in. główne instytucje publiczne.

Kim są mieszkańcy?

- sołectwo Kowala liczy 1179 mieszkańców,
- właściciele indywidualnych gospodarstw rolnych,
- pracownicy zakładów pracy na terenie miejscowości oraz gminy i poza nią,
- emeryci, renciści i bezrobotni,
- osoby zajmujące się usługami i handlem.
- osoby spoza terenu gminy posiadające działki letniskowe,

Co daje utrzymanie?

- praca zarobkowa na terenie miejscowości, na terenie gminy i poza terenem gminy,
- świadczenia socjalne typu: renty, emerytury, zasiłki dla bezrobotnych,
- praca we własnym indywidualnym gospodarstwie rolnym,
- praca na własny rachunek w usługach lub handlu.

Jak zorganizowani są mieszkańcy (formy zorganizowanej działalności)?

- Ochotnicza Straż Pożarna,
- Kluby sportowe,
- Rada Sołecka,
- Stowarzyszenia mieszkańców.

W jaki sposób rozwiązują problemy?

- Zwracanie się do instytucji i organizacji działających we wsi, do radnego, do sołtysa, do władz gminy,
- organizowanie zebrań wiejskich.

Jak wygląda nasza wieś?

- wieś położona jest wzdłuż dwóch krzyżujących się dróg: wojewódzkiej nr 733 i powiatowych nr 3559W oraz 3557W,
- zabudowa dość zwarta, po obu stronach drogi,
- chodniki poprowadzone wzdłuż części dróg głównych, na odcinku Kowala – Parznice i w centrum wsi przy obiektach handlowych i użyteczności publicznej,
- pełne oświetlenie wszystkich głównych odcinków dróg,
- niewielki skwer położony przy skrzyżowaniu dróg.

Jakie obyczaje i tradycje są przez nas pielęgnowane?

- kultywowanie tradycji religijnych (m.in. dożynki parafialne i uroczystości kościelne),
- indywidualne formy pielęgnacji różnorodnych tradycji i zwyczajów ludności,
- rozgrywki sportowe (np.: w piłce nożnej o Puchar Wójta),
- festyny rodzinne.

Jak wyglądają mieszkania i obejścia?

- występuje zróżnicowanie starej i nowej zabudowy,
- zabudowa zagrodowa, budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne oraz zabudowa związana z prowadzoną działalnością gospodarczą. Poza zwartą zabudowę wsi występuje zabudowa rozproszona w formie kolonijnej,
- występuje zróżnicowanie o dbałość, estetykę oraz ład i porządek na posesjach, można zauważyć stały postęp w tym zakresie. Wygląd sporej grupy mieszkań i obejść zadbane,
- wieś podłączona do wodociągu gminnego,
- brak kanalizacji (ścieki gromadzone w zbiornikach przydomowych),
- brak gazyfikacji.

Jaki jest stan otoczenia i środowiska?

- brak większych skoncentrowanych źródeł zanieczyszczeń powodujących degradację środowiska,
- wieś podłączona jest do gminnej sieci wodociągowej,
- brak regulacji gospodarki ściekowej, brak oczyszczalni, brak kanalizacji burzowej,
- prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów,
- ochrona wód podziemnych „Głównego Zbiornika Wód Podziemnych >>Niecka Radomska<<”.

Jakie są powiązania komunikacyjne?

- wieś jest miejscem przecinania się gminnych szlaków komunikacyjnych i układów transportowych rangi regionalnej,
- dobrze rozwinięty kołowy transport publiczny (podmiejskie linie autobusowe),
- transport prywatny.

Co proponujemy dzieciom i młodzieży?

- Kowala jest siedzibą Szkoły Podstawowej, w związku z tym młodzież w wieku szkolnym w czasie trwania zajęć lekcyjnych jak i poza nimi posiada możliwości korzystania z zasobów szkoły m.in. hali sportowej oraz kółek zainteresowań,
- Publiczne Przedszkole,
- Kowala jest siedzibą Gminnej Biblioteki Publicznej w związku z tym młodzież posiada możliwości korzystania z jej zasobów,
- Świetlica środowiskowa z elementami socjoterapii „Szansa” zapewniająca opiekę wychowawczą oraz zajęcia pozalekcyjne w postaci konkursów, gier i zabaw oraz wycieczek,
- coroczne festyny rodzinne.

3. ANALIZA ZASOBÓW SOŁECTWA KOWALA

3.1 ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Walory krajobrazowe

Są o znaczeniu dużym:

- zróżnicowany krajobraz rolniczy, z udziałem roślinności naturalnej, zadrzewień oraz niewielkich terenów podmokłych w dolinie rzeki Oronka,
- pobliskie tereny chronionego krajobrazu „Iłża – Makowiec”,
- ochrona ciekawej zabudowy wiejskiej,
- zabytkowy park na wzgórzu otaczający stare grodzisko.

Walory przyrodnicze

Są o znaczeniu dużym:

- niewielki kompleks leśny,
- ukształtowanie terenu (wysoczyzny polodowcowe o wysokości 220 m n.p.m.) i lasy tworzą udokumentowany specyficzny mikroklimat.

Wody powierzchniowe (cieki, rzeki, stawy)

Są o znaczeniu średnim:

- ze względu na ukształtowanie terenu występują oczka wodne, zastoiska, miejsca bezodpływowe,
- przez południową część sołectwa przepływa rzeka Oronka.

Gleby

Są o znaczeniu dużym:

- gleby bielcowe wytworzone z piasków pochodzenia wodnolodowcowego oraz gleby brunatne wytworzone z luźnych piasków.

Kopaliny

Są o znaczeniu małym:

- Gmina Kowala nie jest zasobna w surowce mineralne. Na jej podstawową grupę stanowią kopaliny pospolite: kruszywa naturalne, piaski i surowce ilaste. Występują jeszcze niewielkie złoża fosforytów i torfu.

3.2 ŚRODOWISKO KULTUROWE

Walory architektury wiejskiej, zabytki i osobliwości kulturowe

Są o znaczeniu dużym:

- pierwotne rozplanowanie wsi w formie ulicówki rozwinięte w okresie nowożytnym do wielodrożnicy, zmiany układu przestrzennego znacznie nasiliły się zwłaszcza z XIX wieku.

W zabudowie wiejskiej wyróżniają się następujące obiekty:

- cmentarz grzebalny parafii rzymskokatolickiej założony na początku XIX wieku,
- barokowy kościół parafialny wraz z dzwonnica, pod wezwaniem św. Wojciecha, w Kowali,
- park wiejski w Kowali o powierzchni 5,7 ha z dawnym grodziskiem, układem stawowym oraz okazałą aleją klonowo-jaworową,
- pomnik lotników Franciszka Żwirki i Stanisława Wigury,
- pomnik (na cmentarzu przykościelnym) bojowników o wyzwolenie kraju rozstrzelanych przez okupanta hitlerowskiego we wsi Romanów w 1943 r.,
- pomnik nieznanego żołnierza (na cmentarzu przykościelnym) poległego we wrześniu 1939 r.,
- pomnik powstańców poległych w bitwie pod Kowalą w 1863 r.,
- kilka stanowisk archeologicznych z różnych epok historycznych.

Walory zagospodarowania przestrzennego

Są o znaczeniu dużym:

- prawnie uregulowany stan prawny zagospodarowania przestrzennego wsi,
- zróżnicowany krajobraz rolniczy z dużym udziałem roślinności naturalnej, zadrzewień, wzniesień i niewielkich obniżień terenu.

Zespoły artystyczne

Są o znaczeniu dużym:

- Stępocianki,
- Szkolny Dziecięcy Zespół Ludowy „Przepióreczka”

3.3 DZIEDZICTWO RELIGIJNE I HISTORYCZNE

Miejsca, osoby i przedmioty kultu

Są o znaczeniu średnim:

- kościół, krzyże, figurki i kapliczki przydrożne.

Święta, pielgrzymki, festyny

Są o znaczeniu średnim:

- odpust parafialny odbywający się 23 kwietnia (Św. Wojciecha),
- Kowala znajduje się na szlaku corocznej sierpniowej Radomskiej Pieszej Pielgrzymki na Jasną Górę,
- „Dni Kowali” odbywające się w drugiej połowie sierpnia.

Tradycje, obrzędy gwara

Są o znaczeniu małym:

- kultywowanie tradycji religijnych, indywidualne formy pielęgnacji różnorodnych tradycji i zwyczajów ludności napływowej.

Legendy, podania i fakty historyczne

- bitwa pod Kowalą; stoczona 21 sierpnia 1863 roku pomiędzy oddziałem powstańczym dowodzonym przez Cieszkowskiego i Eminowicza, a wojskami carskimi. Wojska rosyjskie poniosły porażkę.

Specyficzne nazwy

- występują tradycyjne nazwy części wsi i form terenu, m.in.: Kowala Górna, Kowala Dolna (części wsi), Wickowa Góra (forma terenu).

3.4 OBIEKTY I TERENY

Działki pod zabudowę mieszkaniową

- w planie zagospodarowania przestrzennego przewidziane są tereny pod zabudowę mieszkaniową.

Działki pod domy letniskowe

- plan zagospodarowania zakłada wydzielenie terenów pod zabudowę letniskową.

Działki pod zakłady usługowe i przemysł, pustostany mieszkaniowe, magazynowe i poprzemysłowe

- w planie zagospodarowania przestrzennego założone jest wyznaczenie obszarów pod infrastrukturę handlowo – usługową i drobną działalność gospodarczą z wyłączeniem przemysłu o dużej uciążliwości dla mieszkańców bądź też środowiska naturalnego.

Tradycyjne obiekty gospodarskie wsi (spichlerze, kuźnie, młyny) place i miejsca publicznych spotkań, miejsca spotkań i rekreacji

- kompleks sportowo – rekreacyjny,
- targowisko tymczasowe.

3.5 GOSPODARKA I ROLNICTWO

Specyficzne produkty (hodowle, uprawy polowe)

- produkcja wielkotowarowa, brak specyficznych produktów regionalnych

Znane firmy produkcyjne i zakłady usługowe

Są o znaczeniu średnim:

- firmy świadczące usługi transportowe.

Możliwe do wykorzystania odpady poprodukcyjne

- brak

3.6 SĄSIEDZI I PRZYJEZDNI

Korzystne, atrakcyjne sąsiedztwo i duże miasto, arteria komunikacyjna, atrakcja turystyczna
Są o znaczeniu dużym:

- sąsiedztwo miasta Radom jako ośrodka świadczącego usługi wyższego rzędu:
  - szkolnictwo średnie i wyższe,
  - instytucje kultury m.in. kina, teatry, biblioteki,
  - służba zdrowia publiczna i prywatna,
  - urzędy i instytucje państwowe (starostwo powiatowe, sądy, prokuratura, policja),
- Muzeum Wsi Radomskiej,
- Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku.

Atrakcje turystyczne i ciekawski zlokalizowane na terenie gminy Kowala:

- Kościół parafialny p.w. Św. Wojciecha w Kowali z przełomu XVII i XIX w.,
- Kościół parafialny p.w. Św. Andrzeja Boboli w Bardzicach, wzniesiony w latach 1771 – 1773 w Białobrzegach przez Pawła Boskiego, podkomorzego czerskiego, przeniesiony do Bardzic w latach 1955/1956,
- Dom Pamięci ks. Romana Kotlarza w Trablicach (Pelagów),
- Rozwijająca się agroturystyka:
  - zajazd „Złoty Karpik” (restauracja, motel, wędkowanie, czynny wypoczynek),
  - ciekawe okolice mogące stać się przedmiotem interesujących wycieczek pieszych lub rowerowych.

Zabytkowe obiekty architektoniczne:

- Kościół parafialny p.w. Św. Wojciecha w Kowali z przełomu XVII i XIX w.,
- Kościół parafialny p.w. Św. Andrzeja Boboli w Bardzicach – z drugiej połowy XVII w.,

Miejsca pamięci:

- pomnik lotników Franciszka Żwirki i Stanisława Wigury,
- pomnik (na cmentarzu przykościelnym) bojowników o wyzwolenie kraju rozstrzelanych przez okupanta hitlerowskiego we wsi Romanów w 1943 r.,
- pomnik nieznanego żołnierza (na cmentarzu przykościelnym) poległego we wrześniu 1939 r.,
- pomnik powstańców poległych w bitwie pod Kowalą w 1863 r.,
- pomnik ks. Stanisława Fijałkowskiego

Stanowiska archeologiczne:

- na terenie gminy występuje wiele stanowisk archeologicznych, w większości ze wczesnej epoki brązu, ale również neolitu i wczesnego średniowiecza.

Ruch tranzytowy

Jest o znaczeniu dużym:

Drogi dojazdowe – wojewódzkie:

- nr 733: Zakrzew – Wolanów – Kowala – Skaryszew (N – S).

Drogi dojazdowe – powiatowe:

- nr 3559W: droga krajowa E77 – Kowala (W – E),
- nr 3557W: Kowala – Ruda Wielka (N – S).

Przyjezdni i sezonowi

- osoby posiadające działki letniskowe,
- rozwijająca się agroturystyka

3.7 INSTYTUCJE

Placówki opieki społecznej

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Szkoły

Są o znaczeniu dużym:

- Publiczna Szkoła Podstawowa im. J. Korczaka,
- Publiczne Przedszkole.

Inne

- Świetlica środowiskowa z elementami socjoterapii „Szansa”,
- Gminna Biblioteka Publiczna.

3.8 LUDZIE i ORGANIZACJE SPOŁECZNE

Są o znaczeniu dużym:

- Ochotnicza Straż Pożarna,
- Kluby sportowe,
- Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju Gminy Kowala,
- Stowarzyszenie Rozwoju Społecznego MAGIS z Kowali,
- „Klub Seniora w Kowali”.

4. ANALIZA SWOT

4.1 SILNE STRONY - ATUTY ROZWOJU SOŁECTWA KOWALA

- wieś Kowala wraz z sołectwem zalicza się do większych wsi w gminie (drugie miejsce pod względem liczby mieszkańców),
- dobre położenie geograficzne – w centrum gminy – oraz w sąsiedztwie silnego ośrodka społecznego - miasta Radom oraz sąsiednich gmin: Skaryszew, Wierzbica, Orońsko i Wolanów,
- duża ilość podmiotów gospodarczych i potencjał gospodarczy lokalnych przedsiębiorców.
- bogate zasoby przyrodnicze i wypoczynkowe oraz zasoby dziedzictwa kulturowego oraz wiejskiego,
- siedziba Publicznej Szkoły Podstawowej, jednej z kilku tego typu placówek na terenie gminy,
- zorganizowane grupy: Ochotnicza Straż Pożarna, kluby sportowe, stowarzyszenia mieszkańców,
- położenie w obszarze przecinających się układów transportowych rangi regionalnej oraz krajowej,
- brak większych zakładów produkcyjnych zanieczyszczających środowisko.
- wysoki stopień zwodociągowania, dobrze rozwinięta sieć elektro-energetyczna i telefoniczna,
- aktywność władz gminy, posiadających zdolność do współpracy z otoczeniem zewnętrznym oraz zdobywania zewnętrznych środków finansowych na realizację ważnych przedsięwzięć gminnych,
- aktywność społeczności lokalnej oraz jej zdolność do angażowania się w rozwój gminy.

4.2 SŁABE STRONY - CZYNNIKI OGRANICZAJĄCE ROZWÓJ SOŁECTWA

- peryferyjne położenie w stosunku do centrum administracyjnego Mazowsza i wynikające stąd negatywne skutki w dotychczasowym rozwoju społeczno – gospodarczym i społecznym gminy, ucieczka ludzi młodych z terenu sołectwa,
- wysokie bezrobocie strukturalne,
- niedostateczny stopień integracji społeczności lokalnej,
- konieczność modernizacji znacznej części sieci drogowej (wysokie potrzeby inwestycyjno – remontowe, ograniczające dostępność komunikacyjną obszaru oraz powiązanie się z układami regionalnymi),
- słabo rozwinięta działalność pozarolnicza oraz działalności dających dodatkowe źródła zarobkowania w gospodarstwach rolnych, np.: agroturystyka, usługi turystyczne, produkcja zdrowej żywności itp.,
- stosunkowo niski stan zasobności gospodarstw domowych, ograniczony rozwój działalności pozarolniczej zwłaszcza usługowej i turystycznej,
- wysokie potrzeby na realizację nowej i zmodernizowanie istniejącej infrastruktury technicznej, w tym infrastruktury ochrony środowiska,
- niski poziom klas bonitacyjnych gleb, degradacja infrastruktury melioracyjnej pól,
- degradacja zasobów dziedzictwa kulturowego wiejskiego, konieczność ponoszenia wysokich nakładów inwestycyjnych na zahamowanie tych zjawisk, celem ich wykorzystania dla działalności gospodarczej,
- mało skuteczna promocja walorów przyrodniczych gminy oraz dziedzictwa kulturowego dla ściągnięcia kapitałów zewnętrznych, wynikająca z ograniczonych możliwości finansowych.

4.3 SZANSE I OKAZJE - MOŻLIWOŚCI ROZWOJU SOŁECTWA, WYNIKAJĄCE Z OTOCZENIA

- sprzyjająca polityka regionalna, w tym adresowana do rozwoju obszarów wiejskich, ze strony rządu i władz wojewódzkich,
- zwiększanie się dostępności do kapitałów i środków pomocowych, w tym pochodzących z Unii Europejskiej,
- budowa południowej obwodnicy Radomia i wynikające z tego potencjalne korzyści w postaci np.: zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej gruntów położonych w jej pobliżu lub w bezpośrednim jej sąsiedztwie, które mogą być przeznaczone pod różnorakie cele inwestycyjne (powierzchnie magazynowe, handel hurtowy itp.),
- otwarcie granic (możliwość kształcenia i legalnej pracy),
- nawiązanie współpracy z innymi miejscowościami i gminami,
- rozwój oświaty i społeczeństwa informacyjnego

4.4 ZAGROŻENIA - CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE, WYNIKAJĄCE Z OTOCZENIA

- brak stabilności w centralnej polityce wspierania rozwoju obszarów wiejskich i gospodarki rolnej,
- budowa południowej obwodnicy Radomia i wynikające z tego przede wszystkim zagrożenia dla środowiska naturalnego,
- wejście do Wspólnego Rynku Europejskiego prowadzi do zwiększonej konkurencyjności krajowej,
- duże bezrobocie w regionie,
- niebezpieczeństwo niepełnego wykorzystania szans jakie dają środki pozyskane z pomocą programów UE,
- brak opłacalności produkcji rolniczej i mała specjalizacja w tym zakresie.

5. WIZJA ROZWOJU SOŁECTWA

5.1 ARKUSZ PLANOWANIA

PRIORYTET 1

„ROZWÓJ SOŁECTWA ORAZ POPRAWA WARUNKÓW ŻYCIA”

I. Modernizacja zaplecza rekreacyjnego i sportowego oraz infrastruktury oświatowej i służącej poprawie bezpieczeństwa

Projekty:

1. Rozbudowa kompleksu turystyczno-rekreacyjnego

Kompleks turystyczno–rekreacyjny powstał w centrum wsi naprzeciw Kościoła Parafialnego p.w. Św. Wojciecha. **(obszar centrum wsi został zdefiniowany w pkt. 2, str. 6 - 7)** Realizacja przedsięwzięcia podzielona jest na kilka etapów. W 2008 roku teren został zniwelowany i wybudowane zostało boisko o nawierzchni trawiastej wraz z trybunami. W roku 2009 poniżej boiska trawiastego zostało zbudowane boisko wielofunkcyjne - w tym boisko do gry w piłkę ręczną; boisko do gry w siatkówkę; boisko do gry w koszykówkę. Powyższe inwestycje zostały zrealizowane na podstawie odrębnych projektów budowlanych.

W ramach rozbudowy kompleksu sportowo-rekreacyjnego planowane jest wykonanie:

- a) bieżni 8 torowej o długości 60 m
- b) trybuny przy bieżni
- c) kortu tenisowego z ogrodzeniem
- d) adaptacji istniejącego budynku na budynek szatniowo-administracyjny
- e) chodników, parkingów i ciągów pieszo-jezdnych
- f) pozostałej infrastruktury towarzyszącej (wodna, kanalizacyjna, itp.)

Ponadto w ramach kompleksu planowana jest budowa świetlicy wiejskiej (obiekt murowany, parterowy, z poddaszem użytkowym, bez podpiwniczenia, powierzchnia użytkowa - 426 m², wysokość 8 m, dostosowany do osób niepełnosprawnych). Obiekt ma mieć charakter wielofunkcyjny, służyć organizacji szkoleń, zajęć dla dzieci, seniorów, miejsce spotkań mieszkańców oraz innym działaniom mającym na celu integrację społeczną.

Zagospodarowanie tego miejsca – oprócz niewątpliwych korzyści wynikających z nowej infrastruktury – poprawi także estetykę tego miejsca i wpłynie na pozytywne postrzeganie całej miejscowości.

2. Remont budynku posterunku policji (wykonanie kompleksowych prac polegających m.in. na wymianie dachu, stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji wewnątrz budynku).

3. Modernizacja Publicznej Szkoły Podstawowej w Kowali i urządzenie terenu wokół Szkoły:

- a) wykonanie ogrodzenia
- b) budowa parkingów i chodników
- c) budowa przydomowej oczyszczalni ścieków
- e) remont bieżni, zmodernizowanie piłkochwyłów
- f) likwidacja barier architektonicznych w budynku szkoły
- g) budowa ścianki wspinaczkowej
- b) budowa placu zabaw
- h) rozbudowa monitoringu

II. Realizacja prac modernizacyjno-inwestycyjnych mających na celu poprawę stanu technicznego i podniesienia bezpieczeństwa na drogach w obrębie sołectwa i miejscowości.

Projekty:

1. Remont dróg

- a) remont drogi powiatowej nr 3559W w kierunku od skrzyżowania z drogą wojewódzką 733 w Kowali do miejscowości Rożki
- b) budowa drogi gminnej łączącej wsie Kowala z Maliszowem aż do sołectwa Grabina
- c) rozbudowa infrastruktury komunikacyjnej obejmuje również budowę innych dróg gminnych i ulepszenie już istniejących poprzez podniesienie ich stanu technicznego

III. Unowocześnienie infrastruktury komunalnej.

Projekty:

1. Uregulowanie gospodarki wodno – ściekowej.

Unormowanie tego problemu jest jedną z najpilniejszych spraw. Podłączenie do kanalizacji gospodarstw domowych w sołectwie podniosłoby jakość życia mieszkańców oraz co równie istotne – uległoby znacznemu zmniejszeniu dotychczasowe negatywne oddziaływanie na środowisko naturalne.

2. Oświetlenie dróg gminnych

Drogi sołectwa w większości są oświetlenie (drogi główne, drogi gminne na odcinkach zabudowanych, place i skwer, oświetlenie budynków użyteczności publicznej, obiektów usługowo – handlowych). Infrastruktura techniczna jest cały czas modernizowana i ulepszana.

3. Gazyfikacja wsi i sołectwa.

Stopień gazyfikacji gospodarstw domowych to ważny wskaźnik stopnia rozwoju społeczeństwa, dlatego też władze gminy mają w swej uwadze program rozwoju w tym zakresie.

IV. Doprowadzenie do poprawy estetycznego wyglądu wsi, budynków i zagród wiejskich.

Projekty:

1. Dbanie o estetykę miejscowości.

Organizowanie konkursów na najładniejszy ogród oraz najlepiej zadbane gospodarstwo.

2. Wyrabianie świadomości ekologicznej wśród dzieci i młodzieży.

Ważną rolę w tym względzie mają do odegrania nauczyciele oraz miejscowa świetlica opiekuńczo – wychowawcza.

PRIORYTET 2

„POPRAWA KWALIFIKACJI I WYKSZTAŁCENIA SPOŁECZNOŚCI SOŁECTWA – WALKA Z BEZROBOCIEM”

I. Stymulowanie działalności dających dodatkowe dochody gospodarstwom rolnym.

Projekty:

1. Kursy przedsiębiorczości, agroturystyka, produkcji zdrowej żywności itp.

II. Rozwiązania instytucjonalne i wdrażanie systemów umożliwiających bezrobotnym zdobycie nowego zawodu, podnoszenie kwalifikacji zawodowych itp.

Projekty:

1. Szkolenia w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej, np.: tworzenia małej gastronomii, kursy prawa jazdy, komputerowe itp.
2. Szkolenia w zakresie wykorzystania zdolności i umiejętności mieszkańców (rzemiosła i rękodzieła artystycznego).

PRIORYTET 3

„ROZWÓJ TURYSTYKI I WYPOCZYNKU OPARTY O ZASOBY PRZYRODNICZE I DZIEDZICTWO KULTUROWE WSI KOWAŁA”

I. Zagospodarowanie terenów wyznaczonych pod turystykę aktywną – rekreację.

Projekty:

1. Zorganizowanie i oznaczenie ścieżek rowerowych.

2. Budowa tablic informacyjnych z mapką o szlakach turystycznych.

II. Podjęcie działań dla kompleksowego rozwoju usług pod potrzeby turystyki.

Projekty:

1. Szkolenia w zakresie zakładania i prowadzenia gospodarstw agroturystycznych.
2. Inwentaryzacja i standaryzacja kwater agroturystycznych.

III. Skuteczna promocja walorów rekreacyjno – wypoczynkowych wsi.

Projekty:

1. Szeroko rozumiana promocja wsi i sołectwa.

5.2 HARMONOGRAM WDRAŻANIA PLANU

RODZAJ ZADANIA	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ROZBUDOWA KOMPLEKS SPORTOWO – REKREACYJNY	x	x	x	x	x			
REMONT BUDYNKU POSTERUNKU POLICJI		x	x					
MODERNIZACJA SZKOŁY PODSTAWOWEJ		x	x	x	x			
REMONT I BUDOWA DRÓG	x	x	x	x	x	x	x	x
UREG. GOSP. WODNO – ŚCIEKOWEJ			x	x	x	x		
OŚWIETLENIE DRÓG		x	x					
KURSY I SZKOLENIA	x	x	x	x	x	x	x	x
ROZWÓJ TURYSTYKI I WYPOCZYNKU	x	x	x	x	x	x	x	x

5.3 KOSZT REALIZACJI ZADAŃ

RODZAJ ZADANIA	KOSZT w zł.	ŹRÓDŁA FISNOWANIA
ROZBUDOWA KOMPLEKS SPORTOWO – REKREACYJNY	2 000 000	1. BUDŻET GMINY 2. RPO WM (ŚRODKI UE) 3. PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH (ŚRODKI UE)
REMONT BUDYNKU POSTERUNKU POLICJI	300 000	1. BUDŻET GMINY 2. PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH (ŚRODKI UE)
MODERNIZACJA SZKOŁY PODSTAWOWEJ	1 000 000	1. BUDŻET GMINY 2. RPO WM (ŚRODKI UE) 3. PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH (ŚRODKI UE)
REMONT I BUDOWA DRÓG	2 000 000	1. BUDŻET GMINY 2. BUDŻET WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO (FOGR) 3. NARODOWY PROGRAM PRZEBUDOWY DRÓG LOKALNYCH (ŚRODKI KRAJOWE) 4. RPO WM (ŚRODKI UE)
UREG. GOSP. WODNO – ŚCIEKOWEJ	3 000 000	1. BUDŻET GMINY 2. RPO WM (ŚRODKI UE) 3. PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH (ŚRODKI UE)
OŚWIETLENIE DRÓG	80 000	1. BUDŻET GMINY 2. NARODOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA
KURSY I SZKOLENIA	1 000 000	1. BUDŻET GMINY 2. PO KL (ŚRODKI UE)
ROZWÓJ TURYSTYKI I WYPOCZYNKU	1 000 000	1. BUDŻET GMINY 2. PO KL (ŚRODKI UE) 3. PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH (ŚRODKI UE)